

Sadržaj

| | |
|-----------------------------------|-----|
| Izvid | 11 |
| Negativno viđenje | 15 |
| Jedna država pod jednim vladarom | 23 |
| U Rim | 27 |
| Prilike i razočaranja | 33 |
| Kritike na priljev stranaca | 43 |
| Tradicionalni i novi bogovi | 51 |
| Bogovi protiv Boga: Židovi | 55 |
| Pavao | 59 |
| Kršćani | 61 |
| Hipatijina smrt | 69 |
| Europska unija kao novo „Carstvo“ | 73 |
| Prilagodba | 79 |
| Vjera | 93 |
| Neviđena seoba naroda? | 105 |
| | |
| Literatura | 113 |
| O autoru | 115 |

Izvid

Preda mnom su dvije karte Europe. Na jednoj se vidi dvadeset i sedam zemalja članica Europske unije. One pokrivaju ogromno područje, od Crnog mora do Atlantskog oceana, a u njima živi više od petsto milijuna ljudi. U kontekstu suvremene povijesti činjenicu da Unija obuhvaća toliko naroda slobodno možemo nazvati izvanrednom, budući da nije prošlo ni sedamdeset godina od njihove međusobne borbe u svjetskome ratu koji je iza sebe ostavio duboke rane. Taj je rat u međuvremenu okončan, a negdašnji neprijatelji sada su, uz nacionalni, stekli i zajednički interes. Stanovnici tih zemalja podjednako su građani pojedinih nacionalnih država kao i Europske unije, konstrukcije koja redovito dovodi do napetosti kada ti interesi nisu u potpunosti usklađeni. Naime, Europska unija nije federalna država, već konglomerat zemalja koje su u određenim pitanjima postigle dogovore. U stvarnosti se poštivanje tih dogovora često pokazuje vrlo teškom zadaćom, jer se namjere Vijeća Europske unije i Europskog parlamenta glede ostvarivanja složne i jake Europe redovito spotiču o htijenja i želje građana nacionalnih država. U mnogim zemljama povjerenje tih građana tek treba pridobiti. Prednosti zajedničke valute i zajedničke gospodarske politike još uvijek nisu svima razvidne, a čini se da financijske neprilike u koje su zapale južne zemlje članice Grčka, Španjolska i Portugal, idu na ruku euroskepticima. Ukratko, puno će još vode proteći Raj-

nom i Dunavom prije no što Europska unija, kakvu su zamislili arhitekti političkog i gospodarskog ujedinjenja, doista zadobije željeni oblik.

Na drugoj karti Europe također je obrubljen velik dio kontinenta, kao znak pripadanja jednoj državi. Riječ je o području usporedive veličine, koje je prije gotovo dvije tisuće godina sačinjavalo jedno od najvećih carstava u svjetskoj povijesti, *imperium Romanum*. Ono se prostiralo od Atlantskog oceana do Eufrata te od Rajne i Dunava do Sahare. Imalo je gotovo sedamdeset milijuna žitelja. Neki su narodi tada već stoljećima bili pod rimskom vlašću, a neki tek vrlo kratko vrijeme. Svi su oni imali i vlastitu, specifičnu povijest. Etničke i kulturne razlike među njima bile su velike. Kartažani u sjevernoj Africi imali su malo toga zajedničkog s Galima, Sirijci su bili posve drukčiji od Germana, a Grke se nije moglo uspoređivati s Hispanicima. No u 1. stoljeću povezani su zajedničkim interesom. Ono što u Europskoj uniji tek treba zadobiti oblik, u ondašnjem je Rimu u određenom smislu već bilo ostvareno. Rimski su vladari uspijevali uvjeriti (slobodno) stanovništvo da i ono sudjeluje u donošenju odluka u Rimu. Stanovnici provincija glavni grad više nisu smatrali ishodištem potlačivanja i izrabljivanja, već strateškim središtem moćnoga carstva. Zanimalo ih je što se u Rimu događa. Na tisuće ih se bilo uputilo u glavni grad, u nadi da će im gospodarski uzlet omogućiti bolju budućnost. Rim ih je prihvaćao, premda ne bismo mogli reći da je to nailazilo na opće zadovoljstvo.

Može li Europska unija izvući pouke iz rimske prošlosti? Svjestan sam činjenice da je njihova povijest nastanka vrlo različita. Rimsko Carstvo bilo je rezultat brojnih osvajačkih ratova, a od kraja 1. st. prije Krista vlast je bila u rukama jednog čovjeka. Europska unija nastala je na miroljubiv način i u njoj nema vladara s autoritetom rimskoga cara, koji

bi mogao provoditi samovolju. I čimbenici okoline su neusporedivi, budući da živimo u tehnološkom svijetu koji se brzo mijenja. Što je danas suvremeno, već sutra je zastarjelo. Međutim, nakane rimskih kreatora politike nisu se bitno razlikovale od namjera onih koji oblikuju Europsku uniju. U Rimskome Carstvu težili su integraciji i asimilaciji, povezanosti i rastu, a pritom su se morali nositi s problemima koji ni nama nisu strani.

U starome Rimu je od 1. st. novi državni ustroj u stalnom središtu pozornosti. Carevi su pritom nastojali smanjiti jaz između Rimljana i stanovnika provincija. Sačuvani tekstovi u kojima možemo pronaći informacije o načinima integracije svih tih naroda s najrazličitijim povijesnim i kulturnim zaleđem, pokazuju da je car August sa svojim nasljednicima ozbiljno pristupao problemima koje je sa sobom donosilo društveno ustrojavanje. Može se reći da je ujedinjenje na nekim područjima bilo uspješno, no na nekim drugima politika je doživjela potpuni neuspjeh.

Već odavna je Rimsko Carstvo daleka prošlost, pretočeno je u zasebne države, no zamisli njegovih vladara žive i dalje. Zemlje Europske unije moraju prevaliti još dalek put prije nego što ostvare cilj koji su si zadale. Moguće je da su iz staroga Rima ostale sačuvane strategije koje bi u tom smislu mogle biti od koristi, kako za Europsku uniju u cjelini, tako i za svaku zemlju članicu zasebno.

Teme na koje se ovdje usredotočujem su migracija, integracija, segregacija i vjerska snošljivost, a koje sam djelomice već i ranije obradio u svojoj knjizi *Tuđinski narod*. U ovome eseju uspoređujem rimsku prošlost i europsku sadašnjost, u nadi da iz davne prošlosti možemo izvući pouku. U tom smislu moj esej služi samo kao poticaj, ništa više.

Zbog preglednosti odlučio sam prvo predočiti rimsku situaciju i potom učiniti skok od dvije tisuće godina u sadaš-

njost. Mislim da sličnosti i razlike bolje dolaze do izražaja u odvojenim osvrtima na rimsku prošlost i našu sadašnjost, nego kroz uspoređivanje točku po točku, koje bi iznjedrilo tek površne paralele. Budući da mnogi čitatelji imaju određenu predodžbu o suvremenim događajima, ali im je nepoznato kako su se stvari odvijale u Rimskome Carstvu, priči o starome Rimu dato je više prostora nego onoj o Europskoj uniji.